

Institutul de Instruire în
Dezvoltare „MilleniuM”
Moldova

Centrul de Sprijinire a
Activităților Locale
Polonia

Rezultat

Ațiune

Planificare

Analiză

Dezvoltarea comunităților active în Moldova

Ghid metodic pentru reprezentanții ONG, APL și
instituțiilor publice din Republica Moldova

Institutul de Instruire în Dezvoltare „MilleniuM”, Moldova
Centrul de Sprijinire a Activităților Locale, Polonia

Dezvoltarea comunităților active în Moldova

*Ghid metodic pentru reprezentanții ONG, APL și instituțiilor publice
din Republica Moldova, elaborat în cadrul proiectului moldo-polonez
"Dezvoltarea comunităților active în Moldova" cu sprijinul
Programului Est Est: Parteneriat fără Frontiere
al Fundației Soros-Moldova și al Fundației Stefan Batory din Polonia*

Dezvoltarea comunităților active în Moldova

Ghid metodic pentru reprezentanții ONG, APL și instituțiilor publice din Republica Moldova

Coordonator de proiect:

Vitalie CÎRHANĂ,

director al Institutului de Instruire în Dezvoltare „MilleniuM”, Moldova

Ghidul include o sinteză a materialelor distribuite în cadrul activităților proiectului moldo-polonez „Dezvoltarea comunităților active în Moldova”, implementat de Institutul de Instruire în Dezvoltare „MilleniuM” din Moldova și Centrul de Sprijinire a Activităților Locale din Polonia cu sprijinul Programului Est Est: Parteneriat fără Frontiere al Fundației Soros-Moldova și al Fundației Stefan Batory din Polonia.

Ghidul metodic este destinat reprezentanților ONG, APL și instituțiilor publice din Republica Moldova, dar și persoanelor dornice să se implice în dezvoltarea comunităților active în Moldova.

Se admite multiplicarea și difuzarea materialelor în scopuri necomerciale cu condiția menționării sursei originale.

Opiniile exprimate în articolele incluse în această culegere aparțin exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorilor.

AO Institutul de Instruire în Dezvoltare „MilleniuM” © Chișinău – 2009

str. Minerilor 2/3, Cricova, MD-2084, Republica Moldova

e-mail: millenium@ong.md

web: www.millenium.ong.md

PREFACE

The present guide represents a response to the needs and problems faced by the communities in Moldova, based on the experience acquired during the study visit held in Poland and the seminars organized by the Polish experts in Moldova, developed in the framework of the initiative supported by the East East: Partnership Beyond Borders Program of the Soros Foundation-Moldova and the Stefan Batory Foundation Poland.

This guide offers some useful recommendations from perspective of Polish experience in the field of community development. Poland has an interesting and valuable experience of developing active communities based on the method called CAL (Local Activities Center), method that can be useful for Moldovan communities in increasing their involvement in solving local problems.

The idea of carrying out the *Developing Active Communities in Moldova* project was implemented by the MilleniumM Institute of Study in Development from Moldova in partnership with the Local Activities Support Center from Poland. Due to a fruitful collaboration with Polish partner the representatives of NGOs, LPA and public institutions from Calarasi and Singerei rayons of the Republic of Moldova had the opportunity to exchange experience with counterparts from Poland and learn about new methods of community development based on exploring and multiplying the existing resources available in Moldovan communities.

This compilation comprises a summary of materials distributed during the activities carried out within *the* project. Readers of this guide will find suggestions on how the process of community development could be enforced and efficient communication between social actors in the community could be initiated, based on the experience available from Poland.

We hope this guide will be of real help for representatives of NGOs, LPA and public institutions from Moldova and also for persons who wish to get involved in the development of active communities in Moldova.

CUPRINS

I. PREZENTAREA PROIECTULUI	5
II. PREZENTAREA ORGANIZAȚIILOR PARTENERE	6
Institutul de Instruire în Dezvoltare „MilleniuM”	6
Centrul de Sprijinire a Activităților Locale din Polonia	6
III. METODA CAL - CENTRUL ACTIVITĂȚILOR LOCALE.....	7
COMUNITATEA LOCALĂ	7
SCHIȚĂ DESPRE COMUNITATE	8
PARTICULARITĂȚILE COMUNITĂȚILOR URBANE.....	10
PARTICULARITĂȚILE COMUNITĂȚILOR RURALE	11
DEZVOLTAREA COMUNITĂȚII LOCALE	11
CERCETAREA TERENULUI	12
SURSELE DE INFORMARE ȘI TEHNICILE DE CERCETARE	13
CATEGORIILE DE RESPONDENȚI	21
CERCETAREA CALITATIVĂ.....	22
ANEXE.....	23
BIBLIOGRAFIE.....	33

I. PREZENTAREA PROIECTULUI

În fiecare țară există autorități publice locale care ating standarde înalte în anumite domenii de activitate, care au obținut realizări impresionante și care dovedesc inițiativă și dedicație în efortul lor de a schimba în bine viața comunității. Aceste practici pozitive pot și trebuie identificate și împărtășite cu cetățenii altor comunități.

În Polonia există o experiență interesantă de dezvoltare a comunităților active bazată pe metoda numită CAL (Centrul Activităților Locale), metodă care poate fi interesantă și utilă și pentru comunitățile din Republica Moldova. Astfel a apărut ideea de a implementa proiectul „Dezvoltarea comunităților active în Moldova” de către Institutul de Instruire în Dezvoltare „MilleniUM” din Republica Moldova în parteneriat cu Centrul de Sprijinire a Activităților Locale din Polonia.

Prin implementarea proiectului „Dezvoltarea comunităților active în Moldova” organizatorii și-au propus să contribuie la dezvoltarea comunitară prin informarea, instruirea și dezvoltarea capacităților reprezentanților ONG, APL și instituțiilor publice privind utilizarea metodei CAL (Centrul Activităților Locale) – metodă eficient aplicată în comunitățile din Polonia pentru a mobiliza cetățenii să se implice în dezvoltarea comunităților active.

Obiectivele proiectului:

- a informa reprezentanții ONG, APL și instituțiilor publice din Moldova (r. Călărași și r. Sîngerei) despre experiența ONG și APL din Polonia în domeniul dezvoltării comunitare;
- a familiariza reprezentanții ONG, APL și instituțiilor publice din Moldova cu metoda CAL de dezvoltare a comunităților active;
- a promova un nou model de instituții publice locale, prin prezentarea posibilităților de aplicare a metodei CAL.

Beneficiarii proiectului:

- Reprezentanți ai ONG, APL și instituțiilor publice din r. Călărași și r. Sîngerei.

Etapele de implementare a proiectului:

1. Vizită de studiu în Polonia (or. Brzeszcze, voevodatul Malopolska) pentru 15 reprezentanți ONG, APL și instituțiilor publice din Moldova (21-28 februarie 2009);
2. Elaborarea unui film care prezintă modele de cooperare, în baza metodei CAL, între administrația publică locală, ONG-uri și grupuri locale din Polonia (martie-aprilie 2009);
3. Organizarea a 2 ateliere de lucru în Moldova, cu participarea experților din Polonia, pentru 60 reprezentanți ai ONG, APL și instituțiilor publice din r. Călărași și r. Sîngerei (11-14 mai 2009);
4. Propagarea/promovarea rezultatelor proiectului.

Proiectul „Dezvoltarea comunităților active în Moldova” a fost realizat în termenii stabiliți grație actualității problemelor abordate, parteneriatului stabilit între participanții în proiect și autoritățile publice locale din r. Călărași, r. Sîngerei (Republica Moldova) și Brzeszcze (Polonia), profesionalismului și responsabilității partenerilor și finanțatorului.

Implementarea acestui proiect a facilitat schimbul de experiență și a oferit posibilitatea de a aborda probleme de interes comun. Grație colaborării cu partenerii din Polonia reprezentanții ONG, APL și instituțiilor publice din Moldova au identificat noi metode de dezvoltare comunitară bazate pe valorificarea resurselor existente în comunități.

Proiectul are continuitate prin faptul că s-au inițiat discuții privind implicarea participanților în diverse acțiuni de dezvoltare comunitară, au fost identificate domeniile de cooperare pentru proiecte viitoare.

Partenerii și beneficiarii proiectului consideră că acesta poate servi drept model pentru alte comunități din Republica Moldova. În final a fost elaborat respectivul ghid ce include o sinteză a materialelor distribuite în cadrul proiectului.

Considerăm că prezentul ghid metodic va fi util pentru reprezentanții ONG, APL și instituțiilor publice, dar și persoanelor care intenționează să se implice în dezvoltarea comunităților active în Moldova.

II. PREZENTAREA ORGANIZAȚIILOR PARTENERE

Institutul de Instruire în Dezvoltare „MilleniuM”

Asociația obștească Institutul de Instruire în Dezvoltare «MilleniuM» este o organizație neguvernamentală înregistrată la 18 decembrie 2000.

Obiectivele Institutului «MilleniuM» sunt:

- Dezvoltarea durabilă, socio-economică și juridică a personalității și regiunii, ce asigură sporirea indicelui dezvoltării umane;
- Dezvoltarea parteneriatului public-privat, dintre sectorul asociativ, business și structurile statale;
- Sporirea nivelului calitativ al potențialului cognitiv și intelectual al populației.

Activitatea Institutului «MilleniuM» este desfășurată în interesul întregii comunități, prioritari fiind tinerii, reprezentanții ONG și administrației publice locale. O atenție deosebită se acordă activităților cu implicarea tinerilor, deoarece ei reprezintă acel potențial cu ajutorul cărora se pot soluționa majoritatea problemelor existente.

În încercarea de a transforma conceptul de colaborare și parteneriat într-o practică curentă a vieții asociative în Republica Moldova, vă invităm să participați cu noi la construirea unei societăți democratice în țara noastră.

Centrul de Sprijinire a Activităților Locale din Polonia

Asociația Centrul de Sprijinire a Activităților Locale (Asociația CAL) a fost fondată în anul 2000 în Polonia. Scopul principal al asociației fiind crearea unui centru de coordonare pentru programe dinamice, care au fost numite „metoda CAL”.

Obiectivele Centrului de Sprijinire a Activităților Locale sunt:

- Inițierea procesului dezvoltării comunitare în baza angajării civice a cetățenilor;
- Susținerea APL, ONG-urilor și instituțiilor publice, precum și cetățenilor dornici să se implice în activități de educație, culturale, antreprenoriat, ajutor social sau ecologie;
- Susținerea și încurajarea participării active a locuitorilor în viața socială a comunității prin acordarea unei atenții deosebite grupurilor sociale, aflate într-o situație socio-economică dificilă.

III. METODA CAL - CENTRUL ACTIVITĂȚILOR LOCALE

Centrul Activităților Locale – nu este o organizație, este o metodă de activitate, implementată în baza organizațiilor/instituțiilor deja existente în comunitate, precum: cămin cultural, centre de creație, școli, centre de asistență socială sau asociații obștești.

Scopul metodei CAL constă în promovarea dezvoltării comunităților active în baza modelului de organizare „mai rapidă” a activităților instituțiilor și organizațiilor existente în comunitate.

Această metodă presupune activizarea comunităților și revigorarea relației locuitorilor cu teritoriul unde locuiesc și dezvoltarea acestuia. Noutatea acestui concept se bazează pe faptul că activitatea organizațiilor și instituțiilor menționate nu se concentrează la un singur domeniu de activitate – culturală, asistență socială sau ecologie, dar percepe comunitatea ca un tot întreg, străduindu-se să răspundă necesităților tuturor membrilor comunității fără excepție.

Principiul de bază al metodei CAL este atragerea cetățenilor, organizațiilor, instituțiilor, firmelor prin colaborare și interacțiune, prin efort comun la soluționarea problemelor existente în comunitate. Datorită acestui fapt metoda CAL oferă în realitate o deschidere a organizațiilor, instituțiilor, firmelor.

Noi oferim un sprijin în formă de program educațional-consultativ pe un termen de doi ani instituțiilor și organizațiilor care sunt interesate în realizarea metodei CAL. Absolvenții programului devin membri ai rețelei de centre CAL, iar cele mai active organizații și instituții obțin Certificatul de Calitate în activitate după metoda CAL. La moment în Polonia activează după metoda CAL 250 instituții.

Organizația care lucrează după metoda CAL contribuie la creșterea bunăstării comunității și la consolidarea sentimentului de responsabilitate socială între locuitori, organizații, instituții și firme.

Acceptând toleranța ca principiu de bază, respectând drepturile omului și solidaritatea, CAL inițiază activități ce contribuie la dezvoltarea comunităților active.

Metoda CAL – identifică modalitatea de satisfacere a necesităților existente în comunitate, implicând membrii comunității în procesul de soluționare a problemelor conform principiului „Ajutăm oamenii, ca ei să poată singuri să se ajute”.

În continuare prezentăm o sinteză a materialelor distribuite participanților în proiectul „Dezvoltarea comunităților active în Moldova”.

COMUNITATEA LOCALĂ

Comunitatea locală – reprezintă o rețea de relații personale, o rețea de contacte de grup, tradiții și cod de conduită, inițiate în cadrul unei regiuni concrete și a unei situații social-economice.

Noțiunea de “comunitate” include:

- Atașament
- Interacțiune
- Caracter deschis
- Experiență comună
- Interes comun
- Solidaritate
- Comunitatea locală a cetățenilor
- Servicii
- Spațiu

SCHIȚĂ DESPRE COMUNITATE

Marta Henzler

Spațiul a constituit întotdeauna pentru oameni un moment primordial, prețios, de aceea s-au străduit să și-l supună. Când a fost populat s-a transformat în valoare de preț, deoarece a devenit pentru locuitori nu doar un „oarecare” spațiu, dar un teritoriu propriu.

Din cauza heterogenității și a diversității locurilor, relațiile dintre oameni și spațiul locativ, dar și felurile de adaptare a spațiului pentru necesitățile comunitare sînt foarte interesante. Este greu să definim orașul (din cauza diversității sale), astfel încît să cuprindă toate aspectele: instituționale, de spațiu, ecologice, economice, comunitare, organizaționale, culturale, de drept. Elementul fundamental pentru constituirea comunității, care va deveni oraș sau așezare rurală este spațiul. Există o multitudine de concepții ale spațiului: cea matematică este ideea abstractă, fizică – proprietatea materiei, geografică – mediu natural format de evoluție în timp. În final, mai are și un aspect antropogenic, cultural și comunitar, constituit din unități și grupuri comunitare, este un produs comunitar – este spațiul comunitar.¹

Spațiul comunitar, înseamnă un teritoriu locuit de un grup comunitar ce se caracterizează prin anumite trăsături și care evidențiază acest teritoriu într-un mod specific pentru sine, care denotă în acest fel nu doar funcțiile acestui loc, dar și însemnătatea sa. În sociologie spațiul se numește fabricarea spațiului comunitar.

Crearea mediului comunitar de trai nu este o simplă proiectare a valorilor acestui grup, a ideologiei lui ș.a. Aflîndu-ne în cadrul acestei comunități, efectuînd cercetări și provocînd careva schimbări, nu trebuie să uităm că spațiul locuit nu este *tabula rasa*, el este identificat istoric, aici funcționează valori, stereotipe, tradiții, exemple culturale, se relevă o structură comunitară. Spațiul nu este un cadru al entității economice, sociale, politice, dar are un rol al indicatorului activ – poate fi un element de conflict, poate fi modificat. Nu numai omul schimbă spațiul, uneori se întîmplă invers, spațiul se conformează lui. De exemplu, a fi un bun limitat este un aspect primordial al spațiului locativ – este un pretext pentru divizarea bunurilor, identificarea regulilor, apartenențelor sociale. Spațiul este un bun (limitat și renovat) și un cîmp pentru realizarea posibilităților umane – continuitatea socială și culturală, limitarea istorică a formei. Nu trebuie uitate aspectele istorice, educative ale comunității locale.

O trăsătură primordială a comunității locale, pe lîngă cea funcțională, este aspectul ei simbolic. Florian Znaniecki și-a exprimat opinia că spațiul este o valoare, ca element al sistemului general de valori. Grație lui apar sensul, valoarea, conținutul. Comportarea „în spațiu” și „după spațiu” sînt condiții comunitare. Caracterul simbolic al spațiului se exprimă prin conferirea importanțelor – elementele spațiului devin primordiale și lizibile doar pentru membrii acestei comunități.²

„Intrînd” într-o comunitate și schimbînd-o, important este *genius loci* – spiritul acestui loc complicat pentru verbalizare și cunoaștere, adică aura, climatul, atmosfera aceluia loc.

Două sensuri ale spațiului – funcțională și simbolică – implică obligator trei tipuri de comportament uman.

---

¹ Spațiul comunitar este cel mai interesant și fundamental din punctul de vedere al animației comunitare.

² Roger Bassand diferențiază 4 aspecte ale spațiului: spațiul-pămîntean (schimbările fizice, ecologice, biologice, devin problema rivalizării și a conflictelor), spațiu-conductor, spațiu-distanță (împiedică comunicarea și schimbarea), spațiul-simbol (altfel spațiul acaparat), în: „Formarea contemporană a spațiului” B. Jatoniecki, Știința și Arta, Warszawa 1988

Primul tip de comportament ar fi practicile spațiului condiționate prin intermediul producerii și a divizării bunurilor, legate de tipul de activitate, care au la moment un impact asupra formei spațiului.

Al doilea tip de comportament îl constituie consolidarea amintită deja anterior. Spațiul poate fi consolidat de către grupul de conducere, într-un mod oficial și formal, dar deosebit de important este conferirea abilităților pentru alte grupuri comunitare, în cadrul propriilor autonomii și necesități. Spațiul poate fi un indicator primordial – de exemplu clădirile urbane “zgârle nori” reprezintă pentru antreprenorii care închiriază birouri un indicator al reușitei și puterii. Un alt moment este schimbarea destinației locurilor pentru adunări comunitare. Un astfel de exemplu ar fi cel al Stadionului Deceniilor PRL din Varșovia, care și-a schimbat menirea: din loc de desfășurare a competițiilor sportive și a dezbaterilor politice s-a transformat într-un loc de soluționare a problemelor dubioase. La prima vedere asemenea schimbări nu sunt ușor percepute, cu excepția persoanelor implicate în organizarea lor. Elementele spațiului au importanță doar pentru persoanele implicate nemijlocit.

Al treilea tip de comportament este acapararea spațiului. În relațiile om–spațiu apar procesele de acomodare și asimilare – unitățile trebuie să reacționeze contraforței și limitelor impuse de mediu. Până la adaptarea mediului pentru propriile necesități are loc adaptarea personală la spațiu. Adesea acest proces se produce în mod spontan, neformal. Drept exemplu poate servi bătătorirea cărărușelor pe gazoane cu scopul de a simplifica mișcarea și este la fel o modificare a spațiului proiectat. Este important ca în procesul studiului asupra comunității și a spațiului să nu omitem înregistrarea neformală și sesizarea spațiului.

Acomodarea și schimbarea spațiului are loc nu doar ca o reacție la limitarea fizică și materială a mediului, dar și ca o reacție de interacțiune cu alți oameni (din același sau alt teritoriu). Spațiul comunitar este instituționalizat, codificat, organizat în conformitate cu normele și valorile comunității date și în mare măsură cu proprietățile ei (individuale și colective).

Spațiul este și domeniul iregularităților comunitare. Spațiul este limitat fizic, el dispare pe măsura acaparării lui, de aceea ocuparea unui anumit loc oferă șanse diferite la resursele naturale și provoacă distorsiuni statutare comunităților care îl locuiesc. Diferențierea comunitară provocată de aspectele spațiului are drept substrat următoarele elemente: regionale, urban–rural, centru–periferie și în interiorul unităților – raioane, regiuni. Această diferențiere a spațiului este foarte bine sesizată de către unități. Aici vorbim despre amplasarea locuitorilor, instituțiilor publice, culturale, acces la locurile de muncă, surselor de comunicare ș.a.

PARTICULARITĂȚILE COMUNITĂȚILOR URBANE

- diverse locuri de naștere și apartenențe teritoriale ale locuitorilor orașelor;
- un număr mare, deși diversificat, de locuitori și densitatea populației;
- spațios, simț superficial al apartenenței teritoriale, atașament moderat față de baștină, interdependență de posibilitățile materiale ale schimbării locuinței;
- lipsa cunoașterii interumane, relațiile comunitare au un caracter intercomunitar, instrumental-substanțial (insuficiența sesizării unității comunitare);
- o diversitate profesională diferită, dominarea serviciilor publice, de prelucrare, o multitudine de specialități intelectuale și profesionale;
- o mare capacitate de migrație comunitară (de spațiu, profesională, educațională, socială, politică);
- diferențe majore ale entității comunitare, de clasă, segregarea economico-socială;
- un număr mare de grupuri locale, de mediu, profesionale, de tineret, asociații de interes, organizații formale ș.a.;
- construcție compactă și aglomerată a spațiului, ades construcții cu multe etaje;
- infrastructura urbană dezvoltată (comunicațională, comercială, de birou, locativă, cultural-educatională, energetică, medicală, hotelieră, restaurațională ș.a.) și dezvoltarea în baza planurilor multianuale ale administrării spațiului;
- managerierea de către organele și serviciile administrativ-comunale, forme diferite de management (autogestiune, centralizat, combinat);
- dese nemulțumiri ale locuitorilor legate de managementul insuficient, lipsei de fonduri pentru scopurile publice, birocrație pronunțată, mediul înconjurător poluat, avarii, crize ale puterii;
- cazuri multiple ale patologiei comunitare (criminalității, corupției, narcomaniei, prostituției, alcoolismului, vandalismului ș.a.), reunite cu imposibilitățile resocial-polițienești (sentimentul de pericol public);
- insuficiența sentimentului de membru al comunității locale și dispariția instituțiilor de vecinătate, anonimatul vieții, lipsa emoțiilor față de cei slabi, săraci și neajutorați;
- deteriorarea instituției familiei, a efectivității ei educaționale, numărului de copii, divorțuri dese, un număr mare de familii incomplete;
- multitudine și haos în sistemul de valori, multitudine și diversitate de exemple culturale sau educaționale, fără identificarea controlului comunitar;
- producție în masă, vânzări în masă, consum în masă, comunicare socială în masă, recreare și odihnă în masă;
- multitudine de posibilități ale dezvoltării educaționale, culturale și profesionale;
- multitudine de autorități-antipod, rușinoase, superficiale, greu de controlat, criza autorității puterii politice, administrative, economice, religioase, dispariția autorităților tradiționale;
- mari posibilități de obținere a venitului, ameliorarea condițiilor materiale de viață;
- toleranță vădită față de schimbarea viziunilor, pozițiilor, schimbări religioase, de sănătate, secularizarea succesivă;
- stresul din viață și muncă, presiunea de dezvoltare, goana după succes, rivalizarea și concurența, conflictualitatea, egoismul, supraconsumul;
- schimbarea și adaptarea continuă la diverse condiții, necesități ale vieții în localitate, însușirea noilor roluri și funcții.

PARTICULARITĂȚILE COMUNITĂȚILOR RURALE

- un atașament puternic față de baștină, bazat pe transmiterea acestuia din generație în generație;
- existența cunoașterii continue, relații cotidiene interpersonale directe, cunoașterea multianuală a tuturor (entitatea „noi”);
- simțul evident al entității teritoriale și de adunare, închiderea obiectivă, spațiu mic de locuit;
- o densitate și un număr nu prea mare al populației, avînd o tendință spre descreștere care uneori conduce la dispariția populației;
- îngrijirea pămîntului arabil și a animalelor domestice, care reprezintă sursa principală de venit, dominarea profesiilor tradițional agrare, adesea un mod extensiv de management (venituri joase);
- fărîmițarea loturilor agricole;
- prevalarea proprietății familiare și a gospodăririi comune, cu o divizare foarte bine organizată a muncii;
- familie în mai multe generații cu un caracter patriarhal;
- răsкупărarea relativă economică și socială;
- păstrarea valorilor tradiționale, obiceiurilor, culturii;
- etos înalt al muncii, maturitate, acuratețe ș.a.;
- existență în conformitate cu ritmul logic al naturii;
- mod repetat și liniștit al vieții, adesea determinat de factori iraționali;
- conservatismul agrotehnicii, religiei, educațional și social;
- importanță majoră a comunității familiei și a instituțiilor vecinătății;
- spațiu restrîns de dezvoltare profesională, educațională ș.a.;
- poziționare ierarhică a unor autorități formale cum ar fi: biserica și preotul, școala și învățătorul, medicul (felcerul);
- condiții de trai relativ complicate (sanitare, locale, comunicaționale);
- o structură socială simplă, diferențiere religioasă minoră, profesională, educațională, economică, politică.

DEZVOLTAREA COMUNITĂȚII LOCALE

Dezvoltarea comunității locale are drept scop îmbogățirea acestei rețele și consolidarea ei, dezvoltarea siguranței de sine, astfel încît comunitatea locală (locuitorii) să fie capabili să schimbe radical situația comunității lor (a locului propriu-zis și a înzestrării lui materiale).

Cine decide despre siguranța și activitatea acestei comunități?

Componentele principale:

- organizațiile comunitare și de autogestiune
- cetățenii activi benevol
- asociațiile filantropice, grupurile de susținere
- coaliții și asociații politice, democratice
- rețelele comunitare neformale de contacte
- instituții culturale, sociale și politice

Ce înseamnă dezvoltarea „comunității”?

- Comuniunea, locurile comunitare și teritoriu
- Conlucrarea continuă

- Încrederea comunitară față de oameni și instituții
- Rețele de contacte comunitare
- Conducătorii de încredere
- Evenimente și exerciții la care poți participa
- Sisteme de intercomunicare
- Susținere pentru angajarea de voluntariat
- Mecanisme de luare comună (democratică) a deciziilor
- Posibilități de învățare în comun

CERCETAREA TERENULUI

Bohdan Skrzypczak, Barbara Bąbska

Realitatea actuală este lipsită de schemele vieții comunitare, aflate într-un haos de reguli și norme, și are în fața ei un viitor incert. Dilema tradițional-pedagogică a conduce sau a cultiva, a comunica sau anima este încă actuală.

Capacitatea unirii eforturilor cetățenilor cu necesitățile comunitare în atingerea unui scop comun, determinată ca animația socială, devine tot mai solicitată și necesară pentru o activitate eficientă în comunitate. În accepția noastră animatorul social nu este o profesie, ci mai degrabă o stare a sufletului, iar acest rol îl poate realiza oricine.

Munca animatorului necesită o viziune largă asupra mediului, în care se preconizează activitățile de animare. Munca animatorului trebuie să fie un drum al înțelepciunii și eticii, capacitatea de înțelegere individuală a lumii, descoperirea unui alt om și ajutorarea lui în soluționarea dilemelor vieții. Animatorul este sortit să aibă concomitent rolul de traducător și ghid.

Prin noțiunea de mediu se subînțelege un teritoriu geografic limitat, în care sînt localizate diverse resurse instituționale și viețuiesc (locuiesc, studiază, lucrează) oameni concreți. Comportamentul lor este determinat de tradiții, obiceiuri și relații care s-au stabilit între ei. Rezultatele scontate în urma activității sale sînt în strictă interdependență de cunoașterea acestui mediu. Din această cauză este important mai întîi să se efectueze cercetările de teren, care ne facilitează cunoașterea factorilor și fenomenelor în mediul lor natural. Ele ne permit evidențierea condițiilor și conținutului unor fenomene concrete și conferă posibilitatea de studiere a tendințelor de dezvoltare.

Cercetarea terenului este posibilă prin utilizarea tehnicilor de cercetare: colectarea și cercetarea materialelor, interviuri, anchete, observări. Prin alegerea metodei de cercetare vom obține în final un material cu un caracter cantitativ sau calitativ.

Cercetarea terenului presupune:

- condițiile de viață ale unor comunități locale,
- beneficii materiale (structuri comunitare, feluri de producere, instituții sociale) și nemateriale (încrederea, opinia, stereotipuri, concepții ale cunoașterii umane).

Efectuarea cercetărilor de teren necesită o pregătire în prealabil. Aceasta poate fi realizată cu ajutorul următoarelor elemente, expuse de către Janusz Sztumski:

- planificarea inițială a ideilor de cercetare;
- cercetarea terenului;
- prelucrarea programului de cercetare;
- controlul metodelor și a instrumentelor de cercetare;
- realizarea cercetărilor;
- analiza și prelucrarea materialelor colectate.

Planificarea inițială a ideilor de cercetare

În primul rând este important să:

- identificăm colectivul pe care îl vom supune cercetării;
- determinăm inițial problemele cu care ne putem confrunța;
- alegem metodele de cercetare.

Ulterior trebuie întreprinse măsuri menite să concretizeze planul. În acest scop trebuie efectuată recunoașterea terenului de cercetare și anume a grupului pe care dorim să-l cercetăm.

Cercetarea terenului

Cercetarea terenului are drept scop precizarea ideilor din planul inițial:

- colectarea datelor, în baza cărora va fi mai lesne de a întocmi o caracterizare a colectivului pe care dorim să-l supunem cercetării;
- identificarea în cadrul terenului supus cercetării a surselor de informare, cu referință la problemele cercetate (de exemplu: colectarea informației, persoanele bine informate);
- stabilirea contactelor neformale cu reprezentanții colectivității date;
- obținerea informației referitoare la fenomenele specifice acestui mediu.

La această etapă ar fi de mare ajutor liderii locali, care ar facilita contactul cu comunitatea din mediul respectiv.

Elaborarea programului de cercetări

În baza rezultatelor obținute ca urmare a cercetării de teren trebuie analizat efectul lor și stabilit un program de activități concret.

Controlul metodelor și a instrumentelor de cercetare

În timpul planificării inițiale este esențială alegerea metodelor de cercetare pe care le va folosi cercetătorul. Dar această alegere poate fi modificată în timpul cercetării terenului. Până la luarea deciziei finale în cazul alegerii metodelor, este indicată testarea tuturor metodelor alese anterior, de exemplu: prin intermediul cercetărilor de probă.

Realizarea cercetărilor

Factorii enumerați anterior au drept scop pregătirea pentru cercetarea terenului. Acum este momentul pentru a purcede la realizarea lor. Acest pas se face posibil prin ieșirea cercetătorului în terenul stabilit, la comunitatea selectată și efectuarea cercetărilor planificate.

Analiza și prelucrarea materialelor colectate

După realizarea cercetării în teren urmează analiza calitativă sau cantitativă, pot fi efectuate concomitent, a materialului cercetat și elaborarea unui raport. Prelucrarea datelor trebuie să asigure propuneri identificate de către cercetător.

SURSELE DE INFORMARE ȘI TEHNICILE DE CERCETARE

Barbara Bąbska

Sursele de informație

Surse de informație sînt toate instrumentele materiale și scrise ce ne conferă careva date asupra obiectelor, care ne interesează și care de obicei sînt oamenii/cetățenii. Sursele le putem împărți în:

- scrise și transmise pe cale verbală;
- primare (ne indică concret evenimentele ce au avut loc, date ce nu au fost prelucrate) și secundare (apărute în urma prelucrării datelor inițiale);

- istorice (apărute pînă la nașterea cercetătorului) și contemporane (apărute după nașterea cercetătorului, adică toate lucrările contemporane).
- existente (care deja există, au fost colectate de altcineva, de exemplu: rezultatele activității instituțiilor comunitare, articole științifice, presa ș.a.) și induse (obținute datorită integrării depline a cercetătorului, care colectează informația prin intermediul anchetei, interviului sau observă anumite trăsături concrete).

Metode și tehnici de cercetare

Metodele de cercetare sunt tipuri repetative de colectare, prelucrare, analiză și a interpretării datelor. Printre aceste metode diferențiem: documentele personale, monografiile, anchete, observări, interviuri.

În dependență de tipul materialelor colectate, putem împărți metodele de cercetare în:

- calitative, adică cele care ne indică specificitatea acestui fenomen sau cum le definesc cercetătorii elemente ce le diferențiază de altele. Aici sîntem în contact cu perspectivele înțelegerii, adică să ne ocupăm și cu ceea ce gîndesc și simt persoanele supuse cercetării, astfel se explică faptul utilizării metodelor de descriere. În cadrul colectării datelor calitative, cercetătorul trebuie să participe în viața comunitară, într-un mod consecvent și controlat, să o privească din punctul de vedere al celor cercetați. În șirul de tehnici cu ajutorul cărora obținem materialul calitativ, am inclus: interviurile, observarea, analiza eseurilor, biografiile, agendele;
- cantitative, adică datele care utilizează cifrele – sînt orientate la căutarea anumitor axiome. Sînt bazate pe fapte concrete, reguli, iar noțiunile comunitare trebuie tratate ca fiind lucruri. Pentru a obține date cantitative sînt utilizate metode standard de măsurare. La colectarea datelor cantitative cercetătorul nu trebuie să participe în viața comunitară, poate fi plasat în exterior. Printre ustensilele de obținere a materialului cantitativ se numără: anchetarea, analiza documentelor cantitative, de exemplu: dările de seamă anuale, referințe.

Tehnicile de cercetare reprezintă o noțiune mai largă, prin care se subînțelege metoda repetată de colectare a informației. Jan Latyński separă tehnicile în baza felului de obținere a informației în:

- tehnici observaționale;
- tehnici bazate pe comunicare – indirect (tehnici de anchetare, cercetarea documentelor) sau direct (interviuri).

Drept instrumente de cercetare servesc tot felul de chestionare (interviuri, anchete) și scheme, în baza cărora colectăm date (de exemplu: în timpul observațiilor) și analizăm datele, documentele. La fel, drept instrument poate servi camera, aparatul de fotografiat, casetofonul.

Tehnici observaționale

Observarea reprezintă una din metodele elementare de cunoaștere a mediului înconjurător și se bazează pe sesizarea sistematizată, direcționată și măsurată a obiectului, fenomenului sau a procesului cercetat. Observarea este un proces în care rolul principal îl are percepția individuală a mediului înconjurător, intelectul, așteptările, sentimentele și aspirațiile unui cetățean concret.

Anumite obiecte, fenomene, le putem observa doar atît cît ne permite forul nostru interior, intelectul și simțurile, grație cărora putem înțelege ceea ce vedem.

Conform teoriei elaborate de Janusz Szumski observația, ca metodă de cercetare, trebuie să însumeze următoarele:

- premeditație – exprimată prin faptul că observația este făcută în scopul soluționării definitive, stricte și pedant a problemei propuse spre cercetare;
- planificată – se bazează pe faptul că această metodă să fie utilizată conform planului de observare;
- chibzuită – atenția observatorului se concentrează doar asupra evenimentelor importante din punctul său de vedere; o informație completă ne conferă reunirea observării unui detaliu cu observarea integrală a obiectului;
- activă – care se bazează pe faptul că observatorul nu înregistrează toate observațiile care vin la el de la obiectul cercetat, dar efectuează selecția, adică caută caracteristicile de care este interesat, utilizând în acest scop toată experiența și cunoștințele sale;
- sistematizată – observarea nu poate fi o percepție întâmplătoare efectuată singular, dar trebuie să dureze continuu și să fie repetată, în conformitate cu sistemul conceput.

Tipurile de observare:

- observarea directă și indirectă;
- observarea controlată și necontrolată;
- observarea deschisă și închisă.

Observarea directă și indirectă

În timpul observării directe cercetătorul, în afară de colectarea datelor, are posibilitatea de a le controla veridicitatea, utilizând alte metode. De exemplu, cele ale interviului și experiențelor. Un exemplu este observarea participativă, care se bazează pe faptul că observatorul în timpul cercetării se străduie să se încadreze în comunitatea cercetată, adică se situează pe poziția de participant. Observarea indirectă se bazează pe faptul că cercetătorul nu participă în colectarea datelor și nu are implicație în apariția lor. El se limitează la utilizarea datelor anterior colectate, ele pot fi selectate din rapoarte, arhive, documente ș.a.

Observarea controlată și necontrolată

Observarea controlată este efectuată prin intermediul instrumentelor de sistematizare, adică prin chestionar, schemă ș.a. Observarea necontrolată nu necesită utilizarea unor astfel de instrumente, dar la fel este planificată fiind petrecută liber, într-un mod ales de către cercetător, caracteristic pentru fiecare caz aparte.

Observarea „închisă” și „deschisă”

Observarea „deschisă” este modalitatea când cei cercetați știu că sînt obiect de interes pentru cercetător, deși nu sînt totalmente informați despre scopurile cercetării sau a obiectului cercetării. Trebuie de reținut, că în situațiile când oamenii cunosc că sînt ținta cercetărilor adesea comportamentul lor nu mai este autentic. Ei involuntar încep a se comporta fals, cel mai des într-un mod care li se pare cel mai apropiat de cel al statutului comunitar, ei încearcă să ofere ceea ce caută cercetătorul. Pentru a exclude falsitatea este cel mai optimal de a utiliza observarea „închisă”, când persoanele cercetate se comportă într-un mod natural și nu știu despre faptul că sînt obiectul unei cercetări.

Observația poate fi utilizată și ca o metodă de sinestătătoare sau ca o introducere pentru alte cercetări sau suplینirea lor. Prioritatea observației este faptul că acest proces face posibil contactarea directă cu realitatea cercetată și prin aceasta conferă posibilitate de cunoaștere mult mai mare a fenomenelor cercetate. Concomitent, o latură negativă este imposibilitatea de înregistrare directă a celor ce se observă, doar dacă este vorba de o observare directă, descrierea ulterioară este incompletă. Nu există o siguranță că cei cercetați se comportă natural. Prin intermediul observării nu putem cunoaște sentimentele, imaginația, motivarea ș.a.

Tehnicile bazate pe comunicarea directă și indirectă

Cercetarea bazată pe documente

Cercetarea documentelor este bazată pe analiza diverselor materiale deja existente, care servesc ca și dovadă a existenței factorilor menționați și a evenimentelor comunitare.

Cuvântul *document* este înțeles aici sub două sensuri:

1. Documentul ca o confirmare a anumitor fapte și evenimente sociale. La această categorie pot fi inserate: instrumente și lucruri cotidiene, tablouri ca surse referitoare la cultura materială și spirituală a oamenilor; fotografiile, filme, înregistrări ca și surse de informație despre importante activități sociale.
2. Documentul ca o adevărită scrisă a faptelor și activităților comunitare, adică toate sursele scrise de informație care sînt: monografiile, presa, rapoartele, notițele, protocoalele, scrisorile, monumentele ș.a.

Printre documentele scrise diferențiem:

- Colectate într-un mod sistematic care includ:
  - documentele științifice, de exemplu: rapoarte științifice, articole științifice ș.a., sînt niște instrumente indispensabile pentru orice cercetător comunitar. La analiza acestor documente trebuie de atras atenția asupra faptului, dacă aceste documente însuflă încredere, dacă mai sînt actuale (dacă nu a apărut ceva nou la tematica dată);
  - cercetările statistice, adică tot felul de date statistice, de exemplu: anuare, anumite rapoarte etc. La analiza lor trebuie evidențiate propunerile apărute în baza lor – generale sau elementare; care este credibilitatea lor.
  - documente compilative – compilații numim textele formate din mai multe fragmente, fiind colectate de la diferiți autori. Acestea nu sînt niște opere originale, ci doar o comuniune de date metodice ordinare, de exemplu: cărți de adrese, de telefoane, cartoteci.
- Particulare – documente care din cauza formei și a conținutului au un caracter subiectiv, conferit de autor. Printre asemenea documente numărăm:
  - documente personale, adică actele care atestă trăsăturile individuale ale autorului. Acestea pot fi scrisori, agende, interviuri. Latura slabă a lor este faptul că ades în ele apare o falsificare socială, care reiese din dorința autorului de a se arăta într-o lumină mai bună, explicarea propriilor fapte ș.a. Aceste falsuri pot fi măsurabile și nemăsurabile;
  - notițe, ele permit descrierea directă a evenimentelor. La această categorie adăugăm – protocoale, înregistrări audio și/sau video. Valoarea acestor date depinde de sinceritatea persoanei care a fost martora evenimentului;
  - Rapoartele, care se deosebesc de notițe prin faptul că prezintă faptele indirect, după un anumit interval de timp, de exemplu: rapoartele de timp. În această categorie trecem rapoartele, prezentările, extrasele.

Ancheta

Ancheta este metoda bazată pe contactul indirect, dintre cel cercetat și cel ce cercetează, rolul sursei de comunicare îl are chestionarul, care este îndeplinit de către respondent. Rolul principal al cercetătorului este de a efectua un chestionar adecvat pentru anchetă (la efectuarea acestui lucru, ne ajută anchetatorii) și analiza cu prelucrarea materialului colectat. Tehnicile de anchetare sînt înalt standartizate, utilizate într-o formă identică în legătură cu toate datele acestei cercetări.

Cercetările cu ajutorul anchetelor sînt mai puțin costisitoare – într-un timp scurt pot fi cercetate un număr mare de anchete. Latura slabă este faptul că o parte din anchete nu revin la cercetător și dacă respondentul nu înțelege o întrebare, el nu poate să o clarifice.

Ancheta ne oferă mai mult date cantitative, nu și posibilitate de confruntare a răspunsurilor cu acțiunile nonverbale, care ne dau un semnal că răspunsul nu este total sincer. Avînd în vedere faptul că ancheta este cel mai des anonimă, există o șansă mare de a obține răspunsuri sincere de la respondenți.

Din punctul de vedere al metodei de divizare a anchetelor, diferențiem următoarele tipuri:

- de presă – aplicate în gazete sau jurnale sau ca supliment la ele; utilizate în situațiile cînd respondenții sînt anchetați pe un teritoriu foarte larg;
- poștale, adică acele ce sînt expediate prin intermediul poștei la adresa persoanelor selectate pentru cercetare; este o metodă costisitoare și puțin eficientă, iar randamentul este foarte mic;
- împărțite de exemplu: prin intermediul școlii, după spectacol ș.a.;
- auditoriale, cînd grupul sub supravegherea anchetatorului îndeplinesc chestionarul; acest tip de anchetare poate fi utilizat atunci cînd persoanele chestionate sînt concentrate într-un loc, de exemplu în școală;
- telefonice, adică scurte interviuri telefonice în tematica dată.

Putem diferenția la fel anchete deschise, adică cele pe care respondentul ar trebui să le semneze sau cele ce conțin întrebări a căror răspunsuri ar putea destăinui personalitatea respondentului, de exemplu:

- întrebarea despre locul de muncă, datele personale și locul de naștere ș.a.;
- anonime, cele care nu sînt semnate și nu conțin întrebări, a căror răspunsuri ar putea destăinui personalitatea respondentului.

În legătură cu faptul că chestionarul anchetei este unicul mijloc de comunicare, el trebuie să fie bine pregătit, ținînd cont de capacitățile intelectuale ale respondenților, de exemplu maturitatea intelectuală, apartenența la tradiții și familiarizarea cu următoarele momente:

- informație despre instituția sau persoana care inițiază cercetarea;
- informație clară, dar concisă despre scopul în care sînt efectuate cercetările;
- explicații suplimentare în dependență de tipul anchetei. De exemplu în cazul cînd anchetarea este anonimă e important a se accentua importanța participării respondentului în anchetare, de exemplu: “dat fiind faptul că este cunoscută participarea d-voastră la soluționarea problemelor comunitare, sperăm să participați în cercetare”; la fel, trebuie de mulțumit respondentului pentru dorința de a îndeplini ancheta și de a explica modul de reîntoarcere a ei;
- întrebările trebuie formulate astfel, încît să corespundă scopului cercetării; primordială este instruirea referitor la obținerea răspunsului, de exemplu: “subliniați”, “vă rog alegeți trei răspunsuri” ș.a.;
- mitrica, care este plasată la sfîrșitul anchetei; aici vor fi întrebările care țin de respondent, caracteristicilor sale social–demografice, de exemplu: vîrsta, genul, studiile ș.a.

Întrebările introduse în chestionarul anchetei:

- trebuie să fie concrete, formulate în baza cunoașterii problemei respective;
- trebuie formulate astfel încît să ofere posibilitatea unui răspuns real; în cazul anchetelor anonime trebuie evitate răspunsurile care reies din întrebări și care ar identifica respondentul;

- trebuie să fie adresate într-un asemenea mod încît să putem obține cît mai multe date obiective, comparative și narative;
- în nici un caz nu trebuie să ofere careva sugestii, un dublu sens sau să cuprindă unele aspecte picante;
- trebuie expuse într-o formă logică, consecutivă, ele pot fi:
  - indirecte, care cer alegerea răspunsului de către respondent, de exemplu: da – nu – nu știu, sau alte răspunsuri la alegere;
  - parțial indirecte, care sînt identice cu cele închise, doar că la sfîrșitul răspunsurilor apare punctul „altele – care”;
  - directe, atunci cînd este pregătit spațiu pentru răspunsul respondentului;
  - filtraționale, cînd dorim să eliminăm persoanele care nu au nimic a spune la tema respectivă.

Ancheta trebuie să fie lizibilă și compactă, pentru a nu descuraja respondenții de a o completa.

Interviul

Interviul este o metodă de cercetare bazată pe contactul direct dintre cercetător (anchetator) și interviuat (respondent), care are un caracter de discuție, pe care o conduce cercetătorul. Comunicarea în cadrul interviului este verbală, iar înregistrarea este moderată de cercetător. Respondentul poate să fie o singură persoană sau mai multe concomitent. În dependență de numărul de persoane diferențiem interviul individual sau comun. Interviul este procesul în care avem un contact cu comunitatea, adică conexiunea dintre cercetător și cercetător. Persoana care interviează pune anumite întrebări respondentului și îl tentează să ofere răspunsuri care au legătură cu problemele studiate. Datorită acestei metode este posibilă efectuarea cercetărilor amănunțite, de exemplu, în domeniul cercetării pozițiilor, structurii sistemului de valori, metodei de percepție a lumii.

Esența interviurilor constă în faptul că ne aduc material calitativ. Mai puțin important este în cazul dat numărul respondenților. Primordială este condiționarea opiniilor respondenților.

În dependență de modalitatea realizării interviului, de răspunsurile respondenților putem diferenția cîteva tipuri de interviuri:

- Interviul-chestionar este realizat în baza chestionarului elaborat în prealabil, cu întrebări vizînd tematica studiată, aranjate într-o consecutivitate anumită. În acest tip de cercetare inventivitatea cercetătorului este limitată, deși posibilă, iar important este poziția sa activă. Cercetătorul trebuie să realizeze interviul într-o discuție liberă, mai întîi explicînd pentru respondent sensul întrebărilor în situația dată. Scopul acestui interviu este captarea tuturor răspunsurilor și trăirilor respondentului, în legătură cu întrebările puse și colectarea datelor care ulterior ar putea fi comparate cu răspunsurile altor respondenți. Interviul-chestionar este înalt standardizat, utilizat în același mod pentru toți cei intervievați;
- Interviul liber, în care chestionarul este alcătuit doar de o listă a problemelor (desigur în conformitate cu scopurile cercetării), care trebuie soluționate. Depinde de inventivitatea cercetătorului în ce consecutivitate și cu ajutorul căror întrebări va obține răspunsurile de la respondent. Acest tip de interviu conferă cercetătorului o posibilitate de manevrare mai mare și concretizarea anumitor detalii asupra tematicii;
- Interviul narativ se bazează pe faptul că persoana cercetată relatează o anumită etapă din viața sa, acțiunile în care a participat. Cercetătorul se folosește aici de chestionar doar pentru a verifica dacă toate momentele ce-l interesează au fost abordate, dacă după finisare nu au apărut alte întrebări noi;

- **Interviul de grup – „focus group”**, care se bazează pe organizarea discuțiilor la tema dată prin implicarea unui număr stabil de participanți, având în vedere caracteristicile și observațiile lor. Această discuție este înregistrată și ulterior analizată. Funcția principală aici o deține moderatorul, care trebuie să provoace participanții să participe la discuție și să abordeze toate laturile problemei. Această metodă este utilizată ca una suplimentară și nu de bază;
- **Interviul-panelar** este o metodă specifică a cărui scop este obținerea informației despre impactul opiniei respondenților asupra problemei puse în discuție. Această cercetare poate fi realizată în două forme:
  - prima se bazează pe faptul că câțiva cercetători întreabă un respondent în cadrul a cel puțin două întâlniri consecutive, care au loc după o anumită pauză. De exemplu la începutul și la finalul discuției;
  - a doua se bazează pe faptul chestionării de către un cercetător a mai multor respondenți, la cel puțin două întâlniri consecutive, care au loc după o anumită pauză. Este posibilă chestionarea aceluiași respondent la câteva întâlniri.

Persoana care s-a decis să efectueze cercetarea prin intermediul interviului trebuie să țină cont de faptul că:

- alegerea locului adecvat pentru susținerea interviului, crearea unei atmosfere libere pentru persoana interviuată;
- prezentarea adecvată a caracterului și a scopului cercetării;
- evitarea comportamentului compromișor, care ar putea discredita cercetătorul în fața respondentului și a criticilor asupra răspunsurilor persoanei cercetate;
- în cazul adresării întrebărilor trebuie să ne abținem de la tot felul de sugestii: gesturi, intonație pentru a nu influența argumentele respondenților (grimaselor pe fața cercetătorului sau ironia în glas care poate influența răspunsul respondenților);
- a nu iniția polemică cu respondentul, dacă s-a inițiat să nu fie agresivă, cercetătorul în nici un caz nu trebuie să demonstreze superioritatea sa intelectuală;
- să manifestăm multă răbdare și tact, atît în cazul persoanelor care tac, vorbesc puțin și a celor care vorbesc fără limită;
- în cazul când notăm cele relatate de respondenți trebuie să memorăm unele detalii, astfel să nu deformăm răspunsul respondenților.

Regulile principale de elaborare a unui chestionar

Instrumentul de cercetare este factorul de colectare a informației. Cel mai contemporan instrument este chestionarul, adică un set de întrebări aranjate în conformitate cu scopul cercetării.

Chestionarul conține un set de întrebări, care trebuie să fie în acord cu problematica cercetării și să o înglobeze. Întrebările corespund unei anumite tematici și consecutivitatea lor nu are importanță. Regula este ca trecerea de la o întrebare la alta, să fie coerentă și persoana cercetată nu trebuie să fie bulversată de o întrebare inadecvată temei cercetate.

Întrebările în chestionar trebuie:

- să fie aranjate într-o consecutivitate logică, adică acordarea unei întrebări trebuie să își aibă propriul loc, iar răspunsul trebuie să fie suficient și deplin. Se pot folosi întrebările-filtru – de exemplu: „la întrebarea dată răspund persoanele care au răspuns DA la întrebarea precedentă”;

- să fie aranjate într-o anumite ordine, încât ulterior să faciliteze prelucrarea materialului colectat;
- să fie formulate într-un limbaj simplu pentru cei chestionați, trebuie evitată formularea întrebărilor într-un limbaj tehnic, științific sau utilizarea noțiunilor populare, a jargoanelor;
- direcționarea respondenților sau a echipei cu ajutorul căreia descrie și apreciază realitatea, dacă aceasta nu este posibil se recomandă a se adresa întrebări directe;
- a nu adresa întrebări la care respondentul nu va fi în stare să răspundă sau nu are cunoștințele necesare pentru a răspunde; adresarea unei astfel de întrebări nu numai că nu ne va oferi un răspuns adecvat, dar îl va pune pe respondent într-o situație de inferioritate;
- a lua în considerare „aprobatele comunitare”, a nu pune respondentul să definească alegerea finală, dar să găsească falsul în adevăr; a nu fi pus respondentul în dilema de a găsi numai decît răspunsul corect, dacă se presupune că va greși;
- a lua în considerare regula evitării întrebărilor, care ar sugera răspunsul sau a unor întrebări de genul: „Oare nu considerați d-voastră că regiunea unde locuiți este mai frumoasă decît celelalte?”;
- să fie formulate astfel încât să corespundă numai unei probleme, în nici un caz nu trebuie chestionate două lucruri concomitent;
- să fie formulate de o asemenea manieră, încât să ofere obținerea datelor obiective, comparabile și verificabile.

Pregătind un chestionar fiecare întrebare trebuie analizată profund, din perspectiva unde, cînd și cum trebuie poziționată. Analiza este posibilă prin obținerea răspunsurilor la următoarele întrebări:

- în ce scop adresăm aceste întrebări, reflectă ele scopurile cercetării?
- pentru ce este importantă formularea adecvată, care sînt argumentele pro și care contra pentru ca această întrebare să aibă o formă directă, indirectă sau parțial directă?
- de ce întrebarea a fost poziționată în acest loc, are ea o legătură logică cu întrebările anterioare?
- care ar fi răspunsurile posibile la aceste întrebări și avem noi nevoie de astfel de răspunsuri?

Selectarea metodelor de cercetare

În cazul luării deciziei referitoare la alegerea tehnicilor de cercetare, este necesară o analiză în baza studierii prealabile a următoarelor realități:

- există o posibilitate de a obține informația despre oameni și problemele lor doar prin folosirea materialelor deja existente sau este necesară suplinirea informației cu ajutorul altor tehnici;
- care sînt resursele financiare, resursele umane – anchetatorii;
- nu există careva impedimente ce ar putea împiedica utilizarea acestei tehnici;
- va fi suficientă utilizarea unei singure tehnici de cercetare sau ar fi necesară utilizarea cîtorva tehnici, de exemplu: anchetarea cetățenilor și interviul de grup – „focus group” cu liderii comunității locale.

CATEGORIILE DE RESPONDENȚI³

Cînd dorim să identificăm problemele dominante, necesitățile acestei comunități, trebuie să ne referim la 3 categorii de persoane:

Categoria I – funcțională

Deosebim două grupe de persoane funcționale:

- conducătorii comunelor, deputații, directorii de școli, profesorii, asistenții sociali, medicii, surorile medicale, preoții, reprezentanții partidelor politice ș.a.;
- persoane a căror profesie oferă un contact mai larg cu membrii comunității locale, de exemplu: expeditorii magazinelor, șoferii comunicațiilor locale, taximetriștii, reporterii, angajații caselor de amanet, casierii, paznicii ș.a. Aceștia sînt niște informatori formidabili, competențele lor sînt foarte importante în sensul cunoașterii, de exemplu: care este rata sărăciei, cîte persoane cumpără pe datorie, există o astfel de problemă, dacă nu – au fost tentații de a iniția o astfel de formă de vînzare.

Categoria II– cetățenii obișnuiți

În cazul dat este vorba despre cetățenii obișnuiți ai regiunii date, membri ai comunității locale.

Calea preluării probelor pentru cercetare:

- proba reprezentativă este aleasă cu un scop determinat sau la întîmplare:
  - cu scop bine determinat, utilizînd cunoștințele sale despre comunitatea dată, încearcă să sistematizeze elementele comunitar-demografice și în asemenea mod efectuează un model al său și preia probele;
  - alegerea la întîmplare, de exemplu cea bazată pe loterie, cînd pentru fiecare membru al comunității pregătim o foiță cu numele său și facem tombolă sau în baza listelor pregătite în ordine alfabetică (de exemplu: lista abonaților, lista alegătorilor), din care cercetătorul alege respondenții în baza regulii, de exemplu fiecare a 10-a persoană;
- indicarea unei anumite grupe de către persoane funcționale, de exemplu locuitorii unui cartier, care se confruntă cu problema respectivă;
- folosirea contactelor personale – ne adresăm oamenilor pe care-i cunoaștem și apoi vom iniția metoda „bulgărelui de zăpadă” („snow ball”) – o persoană transmite informația altei persoane și astfel „bulgărele” se mărește.

Categoria III – străinii

Persoanele care se află temporar pe acest teritoriu, de exemplu vizitatorii, stagiarii. Aceste persoane nu merg pe potecile obișnuite, dar văd totul altfel, văd multe lucruri care pentru băștinași sînt evidente și nu le atrag atenția. Cei sosiți pot să posedă informații referitoare la problemele date și ar putea să se expună despre căile de soluționare a lor.

---

³ Materialele educaționale – Institutul Științelor Sociale Aplicate

CERCETAREA CALITATIVĂ

Bohdan Skrzypczak

Cercetătorul de valori utilizează strategii, metode și materiale empirice pe care le are la îndemână. Alegerea practicii de cercetare depinde de întrebările adresate și de contextul lor. Contopirea în cadrul unui act de cercetare a diverselor metode, materiale empirice, perspective și observații este definită ca o strategie ce conferă fiecărei cercetări exactitate, profunzime și importanță.

Poate să genereze mai multe paradigme interpretative ale problemelor. Cercetătorul calitativ înțelege problema ca un proces interactiv, generat de experiența sa proprie (biografia, genul, clasa socială, entitățile etnice). Rezultatul muncii îl constituie un collage (un mod individual de concepere și interpretare a lumii sau a fenomenelor analizate). Cuvântul valoare indică punerea accentului asupra proceselor și importanța lor nu se supune cercetărilor concrete (cantitatea, densitatea, numărul).

Cercetătorii calitativi evidențiază natura realității ca o construcție a comunității. Se axează pe faptul multitudinii de valori al actului de cercetare. Este în căutarea răspunsului la întrebarea cum este prezentată experiența comunitară și în ce mod li se conferă importanță.

Principalele caracteristici:

1. analiza punctului de vedere al unității (se poate de apropiat de punctul de vedere al actorului comunitar);
2. cercetarea modului de viață comunitar (concep lumea în activitate);
3. asigură o multitudine de descrieri (de exemplu: proza etnografică, narația istorică, rapoarte scrise din numele persoanei întâi, fotografii, autobiografii).

Strategia cercetărilor creează abilități, practici și cunoașteri grație cărora cercetătorii trec de la paradigme la lumea empirică. Această strategie o activează paradigmele interpretative și concomitent leagă cercetătorul de metodele și tehnicile de colectare a datelor.

Regulile cercetărilor de valoare sînt adevărul, practicitatea, claritatea, convingerea. Spectrul paradigmatic cuprinde etnometodologia, internaționalismul simbolic și hermeneutica.

Este posibilă doar generarea unui loc și unui timp, dar nu generarea fenomenelor. Cunoașterea vieții inițiază *procesul individual de educare*.

ANEXE

CHESTIONARUL ANCHETEI

Denumirea organizației care efectuează cercetarea

ANCHETA ANONIMĂ
NR ANCHETEI

--	--	--

Multistimată audiență,

Sîntem organizația „X”, care activează în teritoriul respectiv de aproximativ un an de zile. Scopul nostru constă în soluționarea problemelor tineretului. Noi sîntem interesați de problemele cotidiene cu care vă confrunțați. Venim cu rugămintea să răspundeți la întrebările de mai jos. Aceasta ne va oferi posibilitatea de a concorda programul nostru la necesitățile d-voastră.

Ancheta este anonimă, ceea ce înseamnă că informația obținută de la d-voastră nu va fi oficializată decît într-un context general. Îndeplinirea ei nu o să vă răpească mult timp. Contăm pe participarea d-voastră cu răspunsuri sincere în cadrul cercetării noastre.

Numele și prenumele sau denumirea organizației care efectuează cercetarea

Adresa

„CEL MAI APROPIAT MEDIU AL NOSTRU” (anchetă⁴)

1. Cum dl (dna) își apreciază locul de trai pe fonul altor cartiere ale orașului?
este mai bună (⇒la întrebarea 2)
nu se deosebește (⇒la întrebarea 4)
este mai rea (⇒la întrebarea 3)
este foarte rea (⇒la întrebarea 3)
greu de spus
2. Dacă d-voastră considerați că locul de trai este mai bun, care ar fi argumentele?.....
.....
Dacă d-voastră considerați că locul de trai este mai rău sau foarte rău, care ar fi argumentele?.....
.....
4. Care sînt problemele cu care vă confrunțați la locul de trai? Vă rog să identificați cel mult 5 probleme, pornind de la cea mai importantă la cea mai puțin importantă:
4.1.....
4.2.....
4.3.....
4.4.....
4.5.....

---

⁴ Ancheta efectuată de Maciej Tefelski

5. Vă prezentăm acum o listă cu 10 probleme. Trebuie să notați în prima coloană, cu semnul „X” acele probleme, cu care vă confrunțați d-voastră la locul de trai; în a doua coloană veți identifica importanța lor, începînd cu cifra 1, de la cea mai importantă pînă la cea mai puțin importantă.

Nr.	Problema	Prezența	Importanța problemei
5.1.	Puțin spațiu pentru petrecerea timpului liber al copiilor și al tinerilor		
5.2.	Utilizarea insuficientă a spațiilor existente pentru petrecerea timpului liber		
5.3.	Pericolul proprietății private		
5.4.	Vandalismul local		
5.5.	Lipsa parcarilor pentru automobile		
5.6.	Nivel insuficient de salubritate și estetică a regiunii		
5.7.	Lipsa ordinii publice (aglomerarea barurilor, a cafenelelor ș.a.)		
5.8.	Identificarea insuficientă a necesităților persoanelor care au nevoie de ajutor		
5.9.	Lipsa receptivității cetățenilor pentru necesitățile de ajutor		
5.10.	Lipsa atitudinii decente pentru mediul înconjurător adiacent locului de trai		

6. În opinia d-voastră credeți că ar fi cetățenii în stare să-și soluționeze de sinestătător problemele semnalate?
- 6.1 Da, toate.
- 6.2 Da, dar numai unele (vă rugăm să numiți care, utilizînd nume-rotarea expusă în partea stîngă la întrebările 4 și 5) .....
- 6.3 Nu, nici una din ele.
- 6.4 Greu de spus.
7. Au fost tentative de soluționare a unor probleme la locul d-voastră de trai?
- 7.1 Da (⇒la întrebarea 8 și 9).
- 7.2 Nu.
- 7.3 Nu-mi amintesc.
8. Dacă au fost tentative de soluționare a unor probleme la locul d-voastră de trai, în ce au constat ele?.....
9. Cine au fost inițiatorii care au manifestat inițiativă în soluționarea unor probleme la locul d-voastră de trai?
- D-voastră.
- Singuri locuitorii.
- Autoritățile orașului.
- Organizațiile neguvernamentale. ....
- Altele, care?.....

10. V-ați implica d-voastră în activitățile, care au drept scop soluționarea unei probleme concrete, prezentă la locul d-voastră de trai?
- 10.1 Da (⇒la întrebarea 11)
  - 10.2 Nu (⇒la întrebarea 12)
11. În ce mod puteți participa d-voastră la soluționarea unei probleme concrete, prezentă la locul d-voastră de trai?
- 11.1 a-și semna petiția adresată autorităților;
  - 11.2 a-și scrie eu o petiție și aș colecta semnăturile;
  - 11.3 m-ași implica în activitățile unui grup organizat de locuitori;
  - 11.4 a-și organiza un grup de locuitori pentru soluționarea problemei date;
  - 11.5 a-și pregăti diverse materiale promoționale, menite să ajute la soluționarea problemei date;
  - 11.6 m-ași ocupa cu planificarea activităților;
  - 11.7 m-ași ocupa cu căutarea materialelor, instrumentelor ș.a.;
  - 11.8 a-și oferi o sumă de bani pentru activitățile date;
  - 11.9 altele, care?.....
12. De ce nu v-ați implica d-voastră în activitățile care au drept scop soluționarea unei probleme concrete la locul de trai?.....

Vă mulțumim pentru răspunsuri la întrebările din anchetă și vă rugăm să îndepliniți „mitricii”⁵:

Gen   femeie.....   bărbat.....
Vârsta   ..... – vă rugăm să scrieți anul nașterii

Studii

- 1. primare.....
- 2. generale și medii incomplete.....
- 3. medii și post-liceale.....
- 4. superioare sau superioare incomplete.....

Grupul profesional, pe care d-voastră îl reprezentați

- 1. funcționari publici și șefi de departamente .....
- 2. profesii libere, specialiști cu studii superioare .....
- 3. antreprenori privați.....
- 4. agricultori.....
- 5. muncitori.....
- 6. angajați ai comerțului și serviciilor.....
- 7. armata, poliția, pompierii.....
- 8. șomeri.....
- 9. elevi, studenți.....
- 10. altele (care?).....

Întrebările-exemplu, care trebuie atinse, în timpul **interviului liber**

- 1. Ați observat probleme sociale, dacă da atunci care – ierarhizarea – legătura între probleme, cauzele, rezultatele?
- 2. Există posibilități de ieșire din această situație?
- 3. Ați încercat să faceți ceva, pentru a o soluționa? Dacă da, ați reușit?
- 4. Cunoașteți despre inițiativele altora în acest domeniu? Dacă da, s-a reușit?
- 5. Ce bariere ați observat?
- 6. La cine merg oamenii cu problemele lor? – identificarea liderilor neformali.

⁵ MITRICA – funcția ocupată și domeniul de competențe, locul de muncă, profesia, vârsta, genul, timpul viețuit în localitate

RAPORT DESPRE COMUNITATEA LOCALĂ – HARTA RESURSELOR ȘI A NECESITĂȚILOR⁶

Raportul despre comunitatea locală (harta resurselor și necesităților) cu activizarea căreia se va ocupa animatorul, trebuie să conțină următoarele elemente:

1. Prezentarea instituțiilor și a organizațiilor importante din punctul de vedere al animatorului, localizate pe terenul activității sale sau în preajmă, lista potențialilor aliați.
2. Explicarea sensului anumitor resurse instituționale din punctul de vedere al animatorului și relațiile stabilite.
3. Lista canalelor informațional-promoționale și a locurilor de beneficiere.
4. Caracteristicile socio-demografice ale comunității cercetate.
5. Analiza cercetărilor efectuate cu locuitorii, care includ:
  - informații despre discuții;
  - catalogul problemelor și a necesităților prezentate de către locuitori;
  - catalogul probelor de soluționare a problemelor anterioare sau a suplinirii necesităților;
  - lista barierelor de soluționare a problemelor sau a suplinirii necesităților cu diferențierea problemelor cauzate de factorul uman, poziționarea cerințelor: lipsa mijloacelor financiare, lipsa resurselor.
6. Tradițiile locale, obiceiuri, sărbători, preîntâmpinări, conflicte. Notificarea rolului lor (pot să se angajeze sau necesită ajutorul animatorilor).
7. Schițarea profilului comunității și relevarea problemelor spre soluționare.

---

⁶ Elaborat cu suportul materialelor educaționale ale Fundației Dezvoltării Democrației Locale - Centrul Educațional din Białymstok și Institutul Științelor Sociale Aplicative din Warszawa

RAPORT – HARTA RESURSELOR ȘI A NECESITĂȚILOR

I. Cunoașterea mediului – controlul comunitar

PASUL 1	⇒	Inventarierea resurselor echipei
PASUL 2	⇒	Identificarea instituțiilor în mediul nostru
PASUL 3	⇒	Analiza demografică (comunitară)
PASUL 4	⇒	Analiza spațiului
PASUL 5	⇒	Identificarea modalităților de comunicare comunitară
PASUL 6	⇒	Tradițiile și experiențele comunității

II. Diagnosticarea problemelor majore și a necesităților locuitorilor

PASUL 7	⇒	Sondajul diagnostic (anchetațional)
PASUL 8	⇒	Selectarea problemei majore
PASUL 9	⇒	Cercetările aprofundate (observarea, interviul)

III. Cercetarea potențialului mediului social-cultural - descoperirea puterilor comunitare

PASUL 10	⇒	Cercetarea relațiilor în cadrul mediului
PASUL 11	⇒	Analiza SWOT
PASUL 12	⇒	Analiza influențelor
PASUL 13	⇒	Identificarea capitalului financiar, social, cunoștințele

IV. Profilul comunitar

PASUL 14	⇒	Schițarea profilului în perspectivă: general, problematic, cronologic

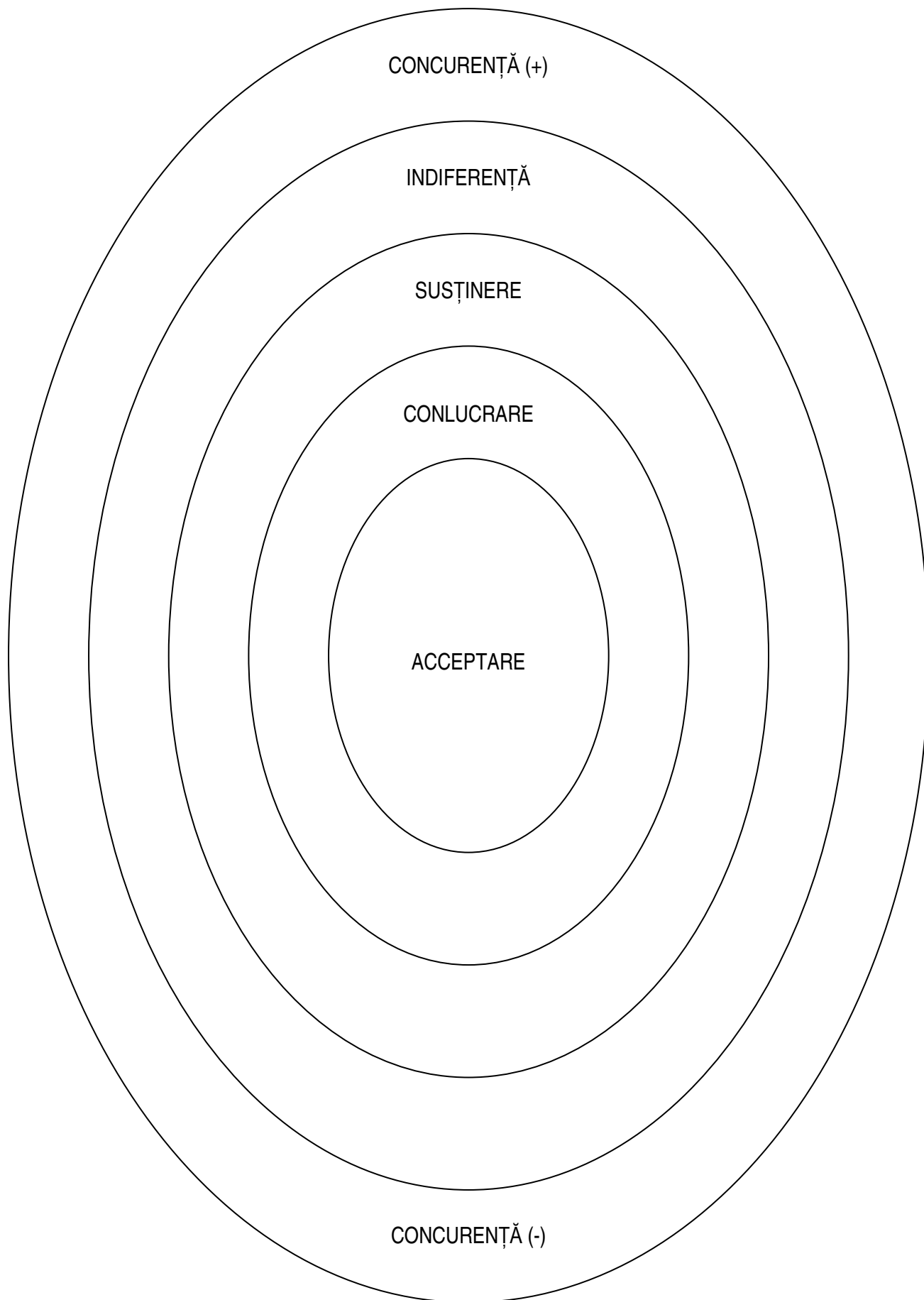
LOCUL DE TRAI ACTUAL

Resurse materiale (clădirea, dotarea, altele)	
Echipa (starea, conținutul, relațiile ș.a.)	
Eu – cunoștințele și abilitățile mele	
Surse financiare	
Scopurile	

INSTITUȚIILE IMPORTANTE

Primăria localității	
Cooperativa locativă	
Grupurile de cercetători/ voluntari	
Deputații	
Sponsorii	
Școli	
Atelierele artistice	
Organizațiile nonguvernamentale	
Asociațiile sportive	
Cafenele, baruri etc.	
Magazine	
Cinematografe, discoteci	
Cluburi	
Muzee, galerii	
Casa de cultură	
Mass-media locală (TV prin cablu, gazete, vitrine)	
Grupurile locale neformale	
Altele	

INSTITUȚIILE DIN LOCALITATEA MEA (relații)

ANALIZA DEMOGRAFICĂ

Numărul locuitorilor	
Limitele de vîrstă	
Structura familiilor	
Tipuri de resurse locative	
Nivelul de trai al locuitorilor	
Rata șomajului	
Nivelul educațional	
Persoane active (potențialii lideri)	
Reporteri domiciliați în cadrul localității	
Personalități ale vieții publice	
Alte	

LOCURILE PENTRU EXPLOATARE

Terenurile verzi (păduri, lunci ș.a.)	
Terenurile sportive	
Parcuri, alei	
Locuri care pot fi utilizate ca și terenuri sportive, patinuarie ș.a.	
Cinematografe, teatre, săli de concert	
Dealuri exploatate pe timp de iarnă	
Subsoluri libere, mansarde	
Locuri pentru agrement	
Lacuri, canale, râuri	
Altele	

BIBLIOGRAFIE

1. B. Jałowiecki, *Ecologia comunitară și noile paradigme ale sociologiei urbane*.
2. *Enciclopedia sociologiei*, volumul II și III, Oficyna Naukowa, Warszawa, 2000.
3. D. J. Wemsley și G. J. Lewis, *Geografia omului*.
4. M. Malikowski, *Spațiul ca structură comunitară și a discordanței comunitare*. Studiile sociologice nr. 1/1994.
5. M. Malikowski, S. Solecki, *Sociologia orașului. Alegerea textelor*, Rzeszów, 2002.
6. B. Jałowiecki, *Conceperea spațiului comunitar. Cunoașterea și Cartea*, Warszawa, 1988.
7. E. T. Hall, *Mărimea ascunsă*, Muza, Warszawa, 1997.
8. J. Borkowski, *Sociologia și psihologia socială. Schița interviului*, Pułtusk, 2003.
9. C. de Robertis, H. Pascal, *Procedee metodice în activitatea socială cu grupurile și comunitățile*, Katowice, 1999.
10. P. Daniłowicz, Z. Sawiński, F. Sztabiński, P.B. Sztabiński, *Manual de cercetări sociologice de anchetare*, Warszawa, 1992.
11. J. Lutyński, *Metodele cercetării comunitare*, Łódź, 1994.
12. S. Nowak, *Metodele cercetării sociologice*, Warszawa, 1985.
13. J. Sztumski, *Introducere în metodele și tehnicile de cercetare comunitară*, Katowice, 1999.

Așteptăm sugestiile și comentariile dvs.
privind conținutul acestei publicații, precum și eventuale
propuneri de colaborare pe adresa:

str. Minerilor 2/3, Cricova,
MD-2084, Republica Moldova,
e-mail: millenium@ong.md
web: www.millenium.ong.md